

جایگاه، شرایط و فواید امر به معروف و نهی از منکر و آسیب های ترك آن در مذهب امامیه

نویسنده: فرشته یوسفی^۱

استاد راهنما: حامد خالقی ولامدهی^۲

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۰۷

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۲۹

چکیده:

امر به معروف و نهی از منکر جزء فروع دین اسلام بوده و به هرآنچه که باعث رشد و کمال در مردم شود معروف و به هر آنچه که باعث انحطاط فرد و جامعه گردد منکر نامیده میشود. در اسلام فرقه ها و مذاهب مختلفی وجود دارد که از لحاظ اعتقادی با هم اختلاف دارند و همین مساله سبب شده تا مسلمانان به پیروی از مذاهب مختلفی بپردازند مذهب امامیه { شیعه / دوازده امامی / تشیع } از جمله این فرقه ها بوده که در این فرقه امر به معروف و نهی از منکر دو رکن مهم احکام و فرایض الهی شمرده شده که پیروان این مذهب همواره از سوی خداوند، پیامبر و امامان معصوم تشویق به اقامه این فریضه الهی شده اند و برای اقامه این دو فریضه به روش درست شرایط و مراتبی را هم ذکر کرده اند. بنابراین در این مقاله به این سوال پرداخته میشود که جایگاه، شرایط، مراتب امر به معروف و نهی از منکر در مذهب امامیه چیست؟ و چه فوایدی را در پی دارد؟ آنچه به نظر میرسد امر به معروف و نهی از منکر دارای شرایط، مراتب و فوایدی هست که اقامه آن باعث پیشرفت جامعه میشود. مقاله می کوشد تا با عرضه ایات و روایات دقیق شرایط، مراتب و فواید امر به معروف و نهی از منکر و آسیب های ترك آن

۱. دانشجوی کارشناسی فقه اسلامی، گروه فقه اسلامی، دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ، قم، ایران.

۲. استاد کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ، قم، ایران.

را بیان کرده تا شناخت بیشتری با امر به معروف و نهی از منکر حاصل گردد. نتیجه این مقاله توصیفی این شد که امر به معروف و نهی از منکر دارای فواید و جایگاه مهمی در مذهب امامیه داشته همچنان مراتب امر به معروف و نهی از منکر شامل { قلبی / زبانی / عملی } بوده و شرایط آن شامل { علم و معرفت / احتمال تاثیر / نبودن ضرر / ادامه و اصرار متخلف } می باشد .

واژگان کلیدی: معروف ، منکر ، امر به معروف نهی از منکر ، مذهب امامیه

مقدمه :

امر به معروف و نهی از منکر یعنی مردم را به کار نیک واداشتن و از کار زشت بازداشتن می باشد که در همه ای مذاهب از جمله مذهب امامیه به امر به معروف و نهی از منکر تاکید شده و شرایط ، مراتب ، انواع و اقسامی برای آن قایل شده اند . امر به معروف و نهی از منکر یکی از مهمترین راه برای رشد و گسترش خوبی ها و جلوگیری از گسترش زشتی ها در فقه امامیه می باشد در این رابطه ملحدین با شعار های ازادی و اینکه هیچ کس حق دخالت در زندگی و عقاید دیگران را ندارد تا حدودی مانع اجرای این دو فریضه شده اند که متأسفانه عده ای از مردم نا آگاه فواید و آثار این فریضه را درک نکرده حضور و دستورات خداوند را فراموش کرده و به دنبال شعار های ملحدین ، امور مادی و هوس های خویش حرکت میکنند و مانع پیشرفت و سعادت جامعه اسلامی میشوند .

اینجا وظیفه آمران به معروف و ناهیان از منکر اینست که در برابر ملحدین و مردم ناآگاه تمام قد ایستاده و مانع تباهی و فساد شوند چرا که سرنوشت اعضای جامعه به همدیگر وابسته است و زمانی میتوان سالم ماند و سالم زندگی کرد که جامعه ای سالم و بدور از زشتی داشته باشیم اینجاست که به اهمیت امر به معروف و نهی از منکر پی میبریم که ضامن سلامتی و سعادت جامعه اسلامی می باشد از آنجایی که امر به معروف و نهی از منکر نقش سازنده ای برای جامعه اسلامی دارد آمران و ناهیان ان نیز باید واجب شرایط بوده تا بتوانند این امر مهم را به درستی عملی کنند حالا جای این سوال اصلی است که جایگاه ، شرایط ، فواید و آسیب های امر به

جایگاه، شرایط و فواید امر به معروف و نهی از منکر... / ۲۹

معروف و نهی از منکر در فرقه امامیه چیست ؟ مقالات زیادی در رابطه با شرایط ، جایگاه و فواید این دو فریضه نوشته شده است که ما نیز می خواهیم در این تحقیق توصیفی شرایط ، جایگاه و فواید امر به معروف و نهی از منکر را در مذهب امامیه با استفاده از آیات قرآن کریم و احادیث اثبات کنیم .

معنای امر به معروف و نهی از منکر

هر دینی يك تعداد باید ها و نباید ها را به مردم در قالب احکام و ممنوعات تعیین کرده اند و از پیروانشان میخواهند که از احکام تعیین شده پیروی و از ممنوعات دوری گزینند و در همان چهارچوبی که تعیین شده حرکت کنند . اسلام نیز مانند سایر ادیان يك تعداد باید ها [معروف] و نباید ها [منکر] را تعیین کرده اند و از مسلمانان خواسته شده تا نسبت به این باید ها و نباید ها همدیگر را امر به معروف و نهی از منکر بکنند .

معروف در لغت به معنای شناخته شده ، مشهور ، و نیکی بوده و در اصطلاح یعنی هر کاری که با عقل و شریعت نیکو شناخته شده باشد .

منکر در لغت به معنای کار یا رفتار ناپسند ، بد ، ناشایست بوده و در اصطلاح یعنی هر کاری که عقل و خرد سالم زشتی انرا حکم کند .

در احکام دین تمامی واجبات و مستحبات معروف و به تمامی محرمات و مکروهات منکر گفته میشود که توصیه به این کارهای واجب و مستحب امر به معروف و مانع شدن و نهی کردن از محرمات و مکروهات نهی از منکر تعریف شده است . به عبارت دیگر امر به معروف و نهی از منکر یعنی توصیه و نهی از سوي فرد مسلمان و متعهد به دیگران برای انجام دادن آنچه که در اسلام خوب در نظر گرفته شده و نهی و ممانعت از فرد برای انجام ندادن آنچه که از نظر اسلام و عقل بد در نظر گرفته شده است .

در قرآن کریم و احادیث اهل بیت آیات و روایات زیادی در رابطه با امر به معروف و نهی از منکر داریم که در اینجا چند نمونه از این آیات و روایات را یادآور میشویم :

خداوند در قرآن کریم میفرماید: و مردان و زنان با ایمان دوستان یکدیگر اند که به کارهای پسندیده وا می‌دارند و از کارهای ناپسند باز می‌دارند و نماز را بر پا میکنند و زکات میدهند و از خدا و پیامبرانش فرمان میبرند انانند که خداوند به زودی مشمول رحمتشان قرار خواهد داد که خداوند توانا و حکیم است . (توبه / ۷۱) در جای دیگر میفرماید : و باید از میان شما گروهی باشند دعوتگر به خیر که به نیکی فرمان دهند و از ناشایستی [بدی] باز دارند و اینان رستکارانند . (ال عمران / ۱۰۴) در ادامه همین سوره میفرماید : به خدا و روزی باز پسین ایمان میاورند و به نیکی فرمان میدهند و از ناشایستی باز میدارند و به نیکوکاری میشتابند و اینان از شایسته گانند . (ال عمران / ۱۱۴)

همچنین امام علی ع میفرماید : تمام کارهای نیک و حتی جهاد در راه خدا در برابر امر به معروف و نهی از منکر چون آب دهان است در برابر دریای پهنای . (نهج البلاغه / حکمت ۳۷۴) در حدیثی دیگر از حضرت محمد ص آمده که میفرماید : خداوند مومن ناتوانی که دین ندارد دوست نمیدارد . سوال شد : مومن ناتوان بی دین چه کسی هست ؟ فرمودند : آنکه نهی از منکر نمیکند (الکافی / ج ۵ / ص ۵۹) همچنین امیرالمومنین امام علی ع میفرماید: خداوند مردم گذشته را لعن نکرد و از رحمت خود دور نساخت مگر به جهت آنکه امر به معروف و نهی از منکر را ترک کردند از اینرو خداوند سفیهان را به واسطه گناهانشان و دانایان را به واسطه ترك نهی از منکر لعن کرد . (نهج البلاغه / خطبه ۱۹۲)

طبق این آیات و روایات و تعاریفی که ذکر شده معلوم میشود که امر به معروف و نهی از منکر جزء فرایض مهم دین اسلام بوده و مسلمانان در مقابل عمل و رفتار یکدیگر متعهد هستند و همواره باید تلاش کنند تا هر آنچه باعث تضعیف جامعه و مردم میشود را از بین ببرند .

جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در قران و روایات

از احادیث و روایات به دست آمده از معصومین و آیات قران کریم مشخص میشود که امر به معروف و نهی از منکر در دین اسلام جایگاه بلند و ارزشمندی برخوردار می باشد و به صراحت در این زمینه تاکید دارد که با انجام این دو فریضه انسان میتواند سعادت دنیا و آخرت خود را تامین کند .

امام علی ع میفرماید : تمام کار های نیک و جهاد در راه خدا در برابر امر به معروف و نهی از منکر چون قطره ای ست در برابر دریای پهناور (نهج البلاغه / حکمت ۳۷۱) امام علی ع در این حدیث برتری امر به معروف و نهی از منکر را بلندتر از جهاد و سایر عبادات و نیکی میداند. در حدیثی دیگر پیامبر آمر به امر به معروف و نهی از منکر را جانشین خداوند در زمین معرفی میکند و چنین میفرماید : کسی که امر به معروف و نهی از منکر کند جانشین خدا در زمین و جانشین پیامبر و کتاب اوست . (مستدرک الوسائل / ج ۱۲ / ص ۷۵)

آیات بیشماري دلالت بر جایگاه این دو فریضه داشته خداوند در قران کریم میفرماید : مردم مومن از مردان و زنان ، بعضی از آنها اولیای بعضی دیگرند ؛ امر به معروف و نهی از منکر میکنند و نماز را برپا میدارند و زکات میدهند ، خدا و رسول او را اطاعت میکنند و آنها کسانی هستند که خداوند بر آنها رحمت خواهد فرستاد به درستی که خداوند عزیز و حکیم است . (توبه / ۷۱) از این آیات و روایات به خوبی جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در دین اسلام مشخص شده و اصرار بر انجام آن بیانگر اهمیت و فواید آن میباشد .

امر به معروف و نهی از منکر واجب عینی یا واجب کفایی

واجب عینی از واجبات دین بوده که همه ای مکلفان مجبور به انجام آن هستند و به دلیل اینکه دیگران انجام داده تکلیف از وی ساقط نمیشود . مانند : نماز های روزانه ، روزه ، حج در این نوع واجبات فرد نمیتواند بگوید چون دیگران نماز بر پا داشته اند پس انجام دادن آن برای من واجب نیست . واجب کفایی در مقابل واجب عینی قرار دارد که اگر توسط بعضی از مکلفان

انجام شد نیازی نیست تا بقیه اقدام به انجام آن کنند. مانند: امر به معروف و نهی از منکر، جهاد

عالمان بزرگ اسلام مخصوصاً فرقه امامیه دلیل اینکه در واجبات کفای با انجام دادن بعضی از مکلفان تکلیف از عهده دیگران برداشته شده میشود را چنین بیان کرده اند: واجبات کفای مربوط به مصالح عمومی جامعه بوده و انجام شدن عمل اهمیت دارد نه اینکه چه کسی آن را انجام دهد.

در قرآن کریم نیز آیات وجود دارد که بیانگر کفای بودن امر به معروف و نهی از منکر هست چنانچه خداوند میفرماید: و باید در میان شما گروهی باشند که به نیکی فرمان دهند و از کار ناشایسته باز دارند و هم آنان رستگارند. (ال عمران / ۱۰۴) اینجا مراد از [کم] در ایه امت محمد ص میباشند و مراد از [منکم] یعنی جماعتی و بعضی از امت که امر به معروف و نهی از منکر مینمایند از این جهت ایه دلالت بر وجوب کفای دارد.

ایت الله مکارم شیرازی نیز در رابطه با کفای بودن امر به معروف میفرماید: معتقدیم امر به معروف و نهی از منکر واجب کفای است بعداً اشاره به سوره مبارکه (ال عمران / ۱۰۴) میکنند و در ادامه میفرماید: طبیعت بعضی از امور به گونه ای است که اگر برخی قیام کردند از دیگران ساقط میشود و به عقیده ما امر به معروف و نهی از منکر از جمله همین امور هستند.

به طور خلاصه امر به معروف و نهی از منکر در فرقه امامیه واجب کفای بوده که با انجام دادن گروهی از مردم نیازی برای انجام دادن سایر مکلفان نیست که علمای بزرگ فرقه امامیه از جمله ایت الله مکارم شیرازی کفای بودن این امر را مطرح میکنند.

شرایط و مراتب امر به معروف و نهی از منکر

در بین فقیهان و عالمان فرقه امامیه امر به معروف و نهی از منکر چند شرط دارد که بدون داشتن این شرایط فرد نمی تواند امر به معروف و نهی از منکر کند .

- شناختن معروف و منکر
- احتمال تاثیر
- اصرار بر ادامه منکر و ترك معروف
- موجب مفسده نبودن اجرائي ان

الف) شناختن معروف و منکر : این شرط لازمه اجرائي این فریضه هست تا بتوانیم درست عمل کنیم اما متأسفانه مشکل اصلی ما اینست که فهم و شناخت نا درستی از این دو مفهوم داریم ، به جای اینکه پیرو پیامبر ، جانشینان و تابع قرآن باشیم خودمان بر اساس دریافت های خویش عمل کرده و گاه منکر را معروف و گاه معروف را منکر درمی یابیم ؛ که این نتیجه دوری از سنت پیامبر بوده و حاصل این نادانی و عدم شناخت باعث انحطاط اخلاقی در جامعه میشود.

بر اساس احادیثی داشتن علم ، آگاهی و شناخت معروف و منکر شرط اقامه این دو امر بزرگ دانسته شده است . امام صادق ع میفرماید : تنها کسی میتواند امر به معروف و نهی از منکر کند یا نهی از منکر نماید که دارای سه صفت باشد به آنچه امر میکند و آنچه نهی میکند آگاه باشد عادلانه امر کند و نهی نماید با مهربانی امر و نهی کند . (تحت العقول / ص ۳۵۸) همچنین آمران به امر به معروف و نهی از منکر با کسانی که بدون شناخت حلال را حرام و حرام را حلال کرده و راه پیامبر را طی نمیکردند برخورد کرده اند مثلاً : زمانی که امام علی ع حسن بصري را دید که مردم را پند و اندرز میکند از او پرسید : ستون دین چیست ؟ حسن بصري در پاسخ گفت : ورع [دوری کردن از گناه / دوری کردن از شبهات از ترس ارتکاب محرمات] امام دوباره پرسید : آفت ان چیست ؟ حسن بصري پاسخ داد : طمع [زیاده خواهی / حرص] ان گاه حضرت به او

اجازه سخن گفتن با مردم را داد . (معالم القربه في احکام الحسبه ص ۲۷۱) این عمل امام از این جهت بود که بشتر افراد به نام دین چیزهای را حلال و چیزهای را حرام میکردند امام آنان را از اینکار منع میکرد و در این داستان چون امام یقین پیدا کرد که حسن بصري از خود چیزی نمیگوید و تابع پیامبر و سخنان اوست او را تایید کرده و اجازه دادند که کارش را ادامه بدهد .

ب) احتمال تاثیر : یکی دیگر از شرط های وجوب امر به معروف و احتمال تاثیر میباشد ، که اگر آمر به امر به معروف و نهی از منکر یقین کند که این صحبت و نهی بر عاصی تاثیر خواهد گذاشت باید برای اقامه امر به معروف اقدام کند اما اگر یقین کند که این امر و نهی تاثیر نخواهد داشت در این صورت امر به معروف و نهی از منکر بر وی واجب نخواهد بود . آمر به معروف سعی میکند معروف ها جای منکرات را در جامعه بگیرد از این رو باید عقلانی و با در نظر گرفتن شرایط و امادگی خود و طرف مقابل و اینکه آیا برای فرد میتواند تاثیر داشته باشد یا نه طوری عمل کند نتیجه خوبی را در پی داشته باشد پس بی شک تاثیر یکی از شرایط امر به معروف و نهی از منکر میباشد .

ج) اصرار بر ادامه منکر و ترك معروف : از جمله شرایط وجوب امر به معروف و نهی از منکر این است که عاصی بر گناه و منکر خود تکرار داشته باشد و اصرار بر ترك و دوری از واجبات دارد یعنی وقتی عاصی معصیتی را مرتکب شد قصد تکرار آن گناه و منکر را برای بار دوم و سوم دارد که در این صورت امر به معروف و نهی از منکر واجب میشود ؛ اما اگر فرد بعد از یکبار معصیت کردن قصد ادامه آن را نداشته اینجا دیگر لازم نیست امر به معروف و نهی از منکر شود .

د) در مسیر اجرای امر به معروف و نهی از منکر مفسده ای نباشد : از شرط مهم دیگر این است که اقدام به این دو فریضه باعث مفسده [بدی / تباهی / سبب فساد] دیگری نشود ، یعنی اگر آمری ناهمی بداند یا گمان کند که اگر اقدام به امر به معروف و نهی از منکر کند باعث ضرر و زیان جانی ، مالی ، حیثیتی و یا ابرویی به خود شخص یا نزدیکان و سایر مومنان وارد خواهد شد وجوب این فریضه از وی ساقط میشود اما اگر این ضرر به مال خود فرد بوده و این ضرر به

جایگاه، شرایط و فواید امر به معروف و نهی از منکر... / ۳۵

حدی نیست که دچار سختی و شدت شود میتواند این آسیب را تحمل کرده و به انجام فریضه اقدام کند .

مراتب و درجات امر به معروف و نهی از منکر در احادیث به طور کلی وارد شده امام علی ع در حدیثی این سه مرحله را بیان نموده و میفرماید : کسی که منکر و فساد را با هیچ يك از قلب ، دست و زبان انکار نکند او مرده ای میان زندگان است . (میزان الحکمه / ج ۶ / ص ۲۷۶) همچنین پیامبر میفرماید : هر کس از شما ناشایسته ای ببیند باید به دست خویش مانع آن شود و اگر نتواند به زبان و اگر نتواند به دل مانع شود که حداقل ایمان همین است . (نهج الفصاحه / ص ۷۶۸) بر اساس این روایات امر به معروف و نهی از منکر شامل سه مرتبه میشود.

• قلب

• لسانی

• دست

الف) مرتبه قلب : منظور از مرتبه قلبی این است که به کارهای خوب و زشت از نظر حالت درونی و احساس قلبی بی تفاوت نباشیم ؛ مثلاً از کارهای خوبی همچون : عبادت ، ایثار ، عدل خوشمان بیاید و این اعمال و صفات و دارندگان آنها را دوست بداریم و برعکس از اموری مانند : دروغ ، تقلب ، بی نمازی بدمان بیاید و دارندگان این صفات را دوست نداشته باشیم . اگر شخصی ، قلباً از منکر انزجار داشته باشد نسبت به گنهکار اخم میکند یا چهره در هم میکشد یعنی ناراحتی و دلخوری خود را با حرکتی کمتر از مرحله دوم [لسانی] بروز میدهد .

امام علی ع میفرماید : آن که ببیند ستمی انجام میدهند یا مردم را منکری میخوانند و او به دل خود آن را نپسندد ، سالم مانده و گناه نورزیده . (نهج البلاغه / قصار ۳۷۳)

ب) مرتبه لسانی : این مرتبه بالاتر از مرحله زبانی میباشد و به معنای آن است که با زبان و گفتار طرفدار خوبی ها و از بدی ها و منکرات انزجار شود .

مقام معظم رهبري ايت الله خامنه اي: گفتن گناه، به گنهكار با زبان خوش و با لحن مناسب و درجايي هم با زبان تند در مواردی كه مفسده به وجود نیاید گناه را در جامعه كم خواهد كرد. تجربه كنید، منكري را كه دیدید، با زبان تذكر دهید. اصلا لازم نیست زبان گزنده باشد، يك كلمه بگوئید: اقا! خانم! این منكر است. نفر دوم بگوئید، نفر سوم بگوئید و.... دیگر چه كسي میتواند منكر را ادامه دهد؟ (سخنراني مقام معظم رهبري، ۷۱/۷/۲۹)

ج) مرتبه عملي: در این مرحله انسان باید با عمل در راه گسترش خوبي ها تلاش كند و بصورت عملي يعني با زور و مشت.... جلوي گسترش مفسد و منكرات را در جامعه بگیرد كه این مرحله مربوط به حكومت اسلامي میباشد تا دچار هرج و مرج نشود.

مقام معظم رهبري میفرماید: بسط ید حكومت اسلامي بر مكلفین واجب است كه به امر و نهی زباني اكتفا كنند و در صورت نیاز با استفاده از زور، مساله را به مسولین ویژه این امور در قوای انتظامي و قضايي ارجاع دهند. (اجوبه الاستفتایات / ص ۳۳۸، س ۱۰۹۰)

بر اساس آنچه گفته شد امر به معروف و نهی از منكر در فرقه امامیه داری چهار شرط و سه مرتبه هست كه باید در مورد انها آگاهی پیدا کرده و طبق دستور داده شده عمل کرده و در صورت نبود این شروط امر به معروف و نهی از منكر لازم نیست.

بهترین امر به معروف و نهی از منكر

بهترین امر به معروف و نهی از منكر اینست كه انسان ابتدا از خودش شروع كند و خودش را با استفاده از اطلاعات لازم به جاي برساند كه بتواند دیگران را امر به معروف و نهی از منكر كند چنین كسي میتواند این فریضه را به طور احسن عملی كند.

امام علي ع میفرماید: اي مردم! سوگند به خدا من شما را به هیچ طاعتي وادار نمیكنم مگر آنكه پیش از این خود عمل کرده ام، و از معصيتي شما را باز نمیدارم جز آن كه پیش از ان، ترك گفته ام. (نهج البلاغه / خطبه ۱۷۵ / ص ۲۵۰)

فواید امر به معروف و نهی از منکر

هر کاری که در راه خدا انجام شود ، یقیناً دارای پاداش و اجر و همچنین فواید زیادی هست . بنابراین امر به معروف و نهی از منکر نیز دارای فواید زیادی است که چند نکته از آن را ذکر میکنیم :

۱. عدم مرگ ناگهانی : علت مرگ ناگهانی گناهانی هست که انسان ها انجام میدهند . و یکی از ویژگی های امر به معروف و نهی از منکر این است که از مرگ ناگهانی و زود رس جلوگیری میکند .

امام علی ع میفرماید : بدانید که امر به معروف و نهی از منکر مرگ را نزدیک نمیکند . (زاهد کیست ؟ وظیفه اش چیست ؟ / ترجمه الزهد / ص ۲۵۰)

۲. عدم تسلط بدخواهان : یکی دیگر از فواید امر به معروف و نهی از منکر این است که دشمنان و بدخواهان نمیتوانند بر شخصی که امر به معروف و نهی از منکر کرده غالب و چیره شوند .

امام باقر ع میفرماید : هر گاه امر به معروف و نهی از منکر نکنند و پیروی از نیکان خاندان من نمایند خدا بدان را بر آنها مسلط میکند و نیکان آنها دعا کنند برای آنها اجابت نشود . (اصول کافی / ج ۵ / ص ۳۷۵)

۳. از نشانه های مومن و صالحان هست : یکی از ویژگی های امر به معروف و نهی از منکر این است که در افراد مومن وجود دارد و از نشانه های افراد مومن و با خدا است . امام باقر ع میفرماید : همانا امر به معروف و نهی از منکر را انبیای الهی و شیوه صالحان است . وظیفه ی بزرگی است که به برکت آن سایر واجبات برپا ، راه های امن ، کسب و تجارت حلال ، ظلم و تجاوز دفع ، زمین آباد ، اعاده حق برگردن متجاوز گذارده و همه ای کار ها سامان می پذیرد . (وسائل الشیعه / ج ۱۶ / ص ۱۱۹)

۴. عدم قطع شدن روزی : قطع نشدن روزی یکی دیگر از فواید امر به معروف و نهی از منکر میباشد .

- امام علي ع مفرمايد : بدانيد كه امر به معروف و نهي از منكر مرگ را نزديك نمي كند و رزق را قطع نمي گرداند . (زاهد كيست ؟ وظيفه اش چيست ؟ / ص ۲۵۰)
۵. به خاك خوردن بيني فاسق : اقامه اين دو امر سبب شكست افراد فاسق شده ي افراد مومن را بين ساير افراد سربلند ميگرداند .
- امام علي ع مفرمايد : هر كس امر به معروف كند كمر مومن را محكم ميكند و هر كس نهي از منكر كند بيني فاسق را به خاك ميمالد . (همان / ۲۶۰)
۶. شريك شدن در ثواب كار انجام شده : از جمله فوايد اين دو امر اين است كه اگر انساني كسي را به كار نيكي امر كند با انجام دهنده ان كار در ثواب شريك ميشود .
- پيامبر ص مفرمايد : هر كس امر به معروف و نهي از منكر كند و يا به خيري راهنمايي كند و يا به ان اشاره كند در ثواب ان شريك است و هر كس به چيزي بد فرمان دهد يا به ان راهنمايي كند و يا اشاره كند در گناه ان شريك است . (الخصال / ترجمه جعفري / ج ۱ / ص ۲۱۱)

آسيب هاي ترك امر به معروف و نهي از منكر

۱. دوري از رحمت الهي : اناني كه از امر به معروف و نهي از منكر فاصله گرفته اند رحمت الهي مشمول حال آنها نشده و ملعون هستند .
- خداوند در قران كريم مفرمايد : از بني اسرائيل آنان كه كافر شدند بر زبان داوود و عيسي بن مريم لعن و نفرين شدند اين بدان جهت بود كه گناه ميكردند و تجاوز مي نمودند آنها از منكراتي كه انجام مي دادند يكديگر را نهي نميكردند چه بد كاري پيشه ساخته بودند . (مايده / ۷۹ - ۷۸) امام علي ع : خداوند مردم گذشته را لعن نكرد و از رحمت خود دور نساخت مگر به جهت ان كدام امر به معروف و نهي از منكر را ترك كردند . (نهج البلاغه / ص ۲۹۹)
۲. عدم استجابت دعا : وقتي مردم به اين دو امر مهم بي توجهي كند ديگر دعاهايشان مستجاب نخواهد شد .

جایگاه، شرایط و فواید امر به معروف و نهی از منکر... / ۳۹

امام علي ع میفرماید : امر به معروف و نهی از منکر را ترك نگویید و اگر ان را ترك گفتید دعا میکنید ولي دعايتان به اجابت نمیرسد . (نهج البلاغه / ص ۴۲۲)

۳. شريك گناه : زماني كه فرد شاهد عمل منكر و زشتي باشد در حالي كه ميتواند جلوي اين عمل زشت را بگيرد اما بي تفاوتي كند در گناه ان كناهكار شريك ميباشد .
امام علي ع اشاره به داستان قوم ثمود و پي نمودن ناقه صالح میفرماید : ناقه ثمود را فقط يك نفر پي كرد ولي عذاب الهي همه را فرا گرفت چون همه بدین عمل راضي بودند . (همان / ص ۳۱۹)

۴. دشمني با خداوند : گناه و ترك امر به معروف و نهی از منکر از جمله معصيت هاي هست كه حكم دشمني و مبارزه با خداوند را دارد .

امام صادق ع میفرماید : هر گاه كسي منكري را مشاهده كند و انرا انكار ننمايد در حالي كه قدرت بر انكار دارد ، در حقيقت دوست دارد كه معصيت خدا شود و كسي كه دوست داشته باشد كه معصيت خدا شود اشكارا به دشمني خدا برخواسته . (مدینه فاضله در پر تو امر به معروف و نهی از منکر / ص ۳۹)

۵. دگرگوني ارزش ها : ار خطرناك ترين اثار ترك امر به معروف و نهی از منکر نابودي و دگرگوني ارزش هاي اسلامي است .

پيامبر خطاب به اصحاب اش میفرماید : حالتان چون خواهد بود ان گاه كه معروف را منكر بدانيد و منكر را معروف ؟

روشن است وقتي به تدريج اوامر و نواهي الهي به فراموشي سپرده شود . نسل به نسلي نيست كه بداند معروف چيست و منكر چيست ؟ و سرانجام ان ، ايجاد تحريف و انحراف در ارزش ها است . (به سوي فرداي بهتر / ص ۱۰۶)

بر اساس اين مواردی كه ذكر شد امر به معروف و نهی از منکر داراي فوايد زيادي هست كه انجام اين فريضه سبب پيشرفت هاي مادي و معنوي جامعه اسلامي شده و رضاييت خداوند را

به دنبال دارد و عدم توجه به امر به معروف و نهی از منکر باعث فروپاشی، فقر و ذلت جامعه و مسلمانان می‌گردد و نارضایتی خداوند را به دنبال دارد.

بهترین امر امر به معروف و نهی از منکر

در طول تاریخ افراد زیادی بودند که بهترین و نمونه‌ترین آمران امر به معروف و نهی از منکر بودند و این دو فریضه را با در نظر گرفتن تمام شرایط مراتب به خوبی انجام دادند یکی از آن آمران امر به معروف و نهی از منکر سوده دختر عماره بن الاسک میباشد که برای شکایت از بُسر بن ابی ارطاه به دربار معاویه رفت و از بی توجهی به حقوق مردم و خواستار عزل او به شکوه و گلایه و امر به معروف و نهی از منکر پرداخت. او در برابر معاویه چنین گفت: کسی که مسئولیت اداره جامعه را بر عهده گرفته در دستگاه عدل خداوند مسؤل است و نباید موجب ستم به خلق شود و حق خدا را ضایع گرداند. سپس به معاویه هشدار میدهد: اگر او را عزل نکردی، ممکن است بر تو بشوریم و قیام کنیم. معاویه از این سخن بسیار اشفته شده و او را تهدید کرد. این بانوی شجاع در این هنگام دو بیت شعر سرود که نه تنها معاویه را از تهدید علیه او بازداشت، بلکه او را به موضع انفعال کشاند.

معنای شعر: درود بر خدا و پیکر پاکي که در قبر جای گرفته و قبر با در بر گرفتن او گویی عدل را در خود جای داده است. سوگند یاد کرد که حق فروشی نکند. او در جای خود حق و ایمان را هماهنگ و قرین و همتای هم ساخت.

معاویه در عین تعجب از او پرسید: منظور تو از این اشعار کیست؟ او گفت: علی بن ابی طالب. او گفت: من مشابه همین صحنه در زمان خلافت علی ع پیش آمده و من به نشانه شکایت به محکمه او وارد شدم و او را در منزلش در حال نماز یافتم. او پس از پایان نماز با يك نگاه همراه با رفت به من فرمود: ایا کاری داری؟ عرض کردم: اری. کارگزار شما در مسایل مالی قسط و عدل را رعایت نمی کند و بر ما ستم روا میدارد. او وقتی از صدق گزارش من یقین

جایگاه، شرایط و فواید امر به معروف و نهی از منکر... / ۴۱

حاصل کرد ، علاوه بر آنکه به درگاه پروردگار تضرع نمود ، قطعه پوستی را آورد و در آن فرمان عزل کارگزار خویش صادر نمود . (مجلسی / ج ۷ / ص ۳۲۴)
این داستان بیانگر شجاعت زنی هست که در برابر ظالم ترین فرد ایستاده و امر به معروف و نهی از منکر کرده و عدالت امام علی ع را مثال میزند .

نتیجه‌گیری

۱. امر به معروف و نهی از منکر از جمله فرایض و ارکان مهم اسلام می باشد.
۲. در اسلام مذاهب زیادی وجود دارد که بیشترین تاکید به اقامه امر به معروف و نهی از منکر در مذهب امامیه شده است.
۳. مسلمانان در برابر عمل و رفتار همدیگر متعهد بوده و باید برای اصلاح خود و افراد جامعه تلاش کنند.
۴. آیات و روایات بیشماري در رابطه با امر به معروف و نهی از منکر داریم که جایگاه و اهمیت آن را بیان میکند.
۵. در فرقه امامیه امر به معروف و نهی از منکر واجب کفایي بوده و با انجام دادن گروهی از مردم دیگر نیاز به اقامه آن از سوی سایر افراد جامعه نیست.
۶. شرایط امر به معروف و نهی از منکر در مذهب امامیه شامل شناختن معروف و منکر، احتمال تاثیر، اصرار بر ادامه منکر و ترك معروف، موجب مفسده نبودن اجرای آن میباشد.
۷. مراتب امر به معروف و نهی از منکر در مذهب امامیه شامل قلبی، لسانی و عملی میباشد.
۸. بهترین امر به معروف و نهی از منکران است که از خود فرد شروع شده باشد.
۹. اقامه امر به معروف و نهی از منکر باعث عدم مرگ ناگهانی، عدم تسلط بد خواهان، عدم قطع روزي میشود.
۱۰. ترك امر به معروف و نهی از منکر باعث دوری از رحمت الهی، عدم استجابت دعا، دشمنی با خدا میشود.
۱۱. در طول تاریخ زنان و مردانی بودن که بی باکانه بدون در نظر گرفتن پست و مقام عاصی تمام قد ایستاده و امر به معروف و نهی از منکر کرده اند.

جایگاه، شرایط و فواید امر به معروف و نهی از منکر... / ۴۳

فهرست منابع :

۱. قران کریم
۲. نهج البلاغه
۳. مطهری، مرتضی، ده گفتار، صدرا، قم، ۱۳۹۴، چاپ چهل و چهارم
۴. میرخانی، عزت السادات، تاریخ تحول حقوق زن در اسلام جلد اول، انتشارات دانشگاه امام صادق ع، ۱۳۹۸، ۱
۵. مهسا خدایی، شیوه های نوین و کاربردی در امر به معروف و نهی از منکر، تابستان ۱۳۹۸
۶. سید اسماعیل حسینی اجداد و سیده اکرم رخشنده نیا، امر به معروف و نهی از منکر از منظر دین و شرایط اقامه آن، شماره دوم، ۱۳۹۱
۷. سیده معصومه خدایی، سعیده رضایی، امر به معروف و نهی از منکر از منظر فقه و حقوق و بررسی جایگاه دولت و ملت، شماره دوم، ۱۳۹۲